

За гроші промовчав би - і живи.
Шевченко і сьогодні наш сучасник.
Бо з його болю починались ви.

Політика, освячена царями, -
Понівеч, зрадь, купи чи задуши! ...
Його життя написане сльозами,
Що запеклися кров'ю на душі.
У кожний звук, у кожний тон у слові
Крізь чорноту минутих лихоліть
Услухайтесь! Почуйте в його мові
Те, що лікує, плаче й попелить.

Почуйте серцем голос неохололий.
Вдивіться у змучене лине.
Ви рідну мову чуєте у школі.
А чим йому заплатите за це?

2 ведучий. Ми зібралися, аби не просто вшанувати
пам'ять великого Кобзаря, а й відчувати його невмируще
слово серцем, повірити йому,

І ведучий. Адже, коли звучить слово Шевченка, –
всі замовкають, бо то говорить сила правди, сам Бог
устами пророка.

Звучить пісня «Шлях до Тараса»
Душа поета живе у серцях людей, у народних
переказах, рядках книг, у малюнках в українських
рушниках, вишиванках, на сценах театрів, у
кінозалах, у маминій пісні-колісанці, у співучій
українській мові.

1 ведучий

А ще Шевченкові дуже хотілося, щоб ми його
просто пам'ятали:

*І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути
Незлим тихим словом.*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гірник Павло. URL: <http://ukrbooks.com/ua/Urok/>
2. Драч І. Далекий дівочий голос. URL: https://www.ebk.net.ua/Book/buunt/stup/5/515_01.htm
3. Національний заповідник «Батьківщина Тараса Шевченка». URL: <https://www.batkivshhyna-tarasa.com.ua/collective/index.html>

К. С. Мазур,

учитель української мови та літератури Сорокотязького закладу
загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів Жашківської міської ради

ТАРАС ШЕВЧЕНКО – СЛАВНИЙ СИН ЧЕРКАСЬКОЇ ЗЕМЛІ

Геній, мислитель, пророк, людина незвичайної
долі й незвичайного таланту, що здобула світову славу.
Пізнаючи Шевченка, людство пізнає Україну, усе,
що пережив український народ у минулому, по вінця
наповнило "добром зігрите серце" поета. Це ім'я стало
символом нашого народу.

Справжній поет – живий місток між минулим
і майбутнім. Хоч два століття пролягли між добою
Т.Г.Шевченка і нашими днями, але час не відділяє нас від
нього, не послаблює чарівності сили Кобзарєвого слова.

Оцінюючи сьогодні, ми повинні частіше
оглядатися назад, щоб не забувати дорогу страждань,
злигоднів та кривавої боротьби, запорізької жадоби
до волі, яку здолав наш народ, пам'ятати велич
його лицарських перемог і "незлим тихим словом"
згадувати народних пророків, титанів духу, борців
за щасливу долю рідної землі, до яких належить
Великий Кобзар.

Сьогодні, у гіркий для України час великої війни,
яку у 2022 році розпочала підступна московія, особливо
актуальні його героїчні, націєтворчі поезії. Голос
Шевченка – це голос душі народу, його гніву, честі й
боротьби. Кожна епоха українського буття по-своєму
прочитувала Шевченка і відкривала щораз нові грані
його творчості. Чужинецька влада або забороняла
Шевченкове слово, або намагалася пристосувати
його до своїх потреб. У Ліни Костенко знаходимо
такі: «Народ шукає в геніях себе». Шевченко для нас
поза простором і часом, його любов до України така
могутня, така сильна, що здатна була, здавалось, у
мертвотному попелищі національного життя викресати
іскру вогню. Силою слова, духу він врятував народ від
зневіри, відчаю, духовного безсилля. Високі літературні
й мистецькі твори дарують безсмертя, бо тривають у
часі. Шевченко зробив нашу націю безсмертною, тому
що плекав, загартовував, розвивав нашу національну

будову. Це дало йому право сказати: «Історія мого життя
є частиною історії мого народу». (2)

Доля переслідувала Т.Г.Шевченка в житті скільки
могла, наділивши щедро великими талантами, але
обділила щасливою долею. Із 47 прожитих років –
сирітство, 24 роки був кріпаком, 10 років був на засланні,
майже 4 роки був під наглядом поліції і тільки 9 років
прожив вільною людиною. Та тернисте життя не змогло
перетворити золота душі його в іржу, ані його любові до
людей в ненависть і погорду.

З безмежного болю і неосяжної любові народжені
його слова:

*Доле, де ти! Доле, де ти?
Нема ніякої,
Коли доброї жаль, Боже,
То дай злої, злої!
Не дай спати ходячому
Серцем замирати
І згинулою колодою
По світу валятись.
А дай жити, серцем жити
І людей любити.*

Його думи та почуття злились з народними,
його голос став голосом народу, мова його – мовою
народною, гнів і біль народу – гнівом та болями його –
співця – Кобзаря.

Тарас Шевченко один був спроможний обміряти
своїм генієм усе українське життя, всю нашу історію.

Сокровенні рядки поет присвячує рідній Україні з
її вишневими садами, розлогими степами, високими
могилами й широким Дніпром. Отакої любові до рідної
землі він учив нас:

*Свою Україну любить,
Любить її. Во время люте,
В останню тяжкую минуту
За неї Господа молить.*

Уся його поезія – це, вистраждані серцем, тяжкі думи про долю народу, що "стали на папері сумними рядками", пронизана гнівом проти будь-якого гноблення, насилля, проти приниження людської гідності й водночас пронизана палкою любов'ю до простої людини – трудівника, на сторожі яких він поставив своє слово.

Свої думи поет посилав в Україну з надією, що вона їх привітає – і це буде для нього найбільшою нагородою.

Поет і художник жили в душі Шевченка завжди, бо писати й малювати він любив однаково. А таланту художника він не дав збутися в кріпацькій безвісті, він привів його в академічні петербурзькі кола. Уперто й завзято йшов Тарас назустріч своєму ще не усвідомленому признанню.

Ніхто з оточення Тараса Шевченка не увійшов так глибоко в нашу свідомість, як земляк з Черкащини, його друг та "незабутній благодійник" – Іван Сошенко.

Ми зустрічаємося з ним на перших сторінках Шевченкової повісті "Художник", де оповідається про романтичне знайомство (1836 року в Літньому саду до малого студента Петербурзької Академії мистецтв з хлопцем – кріпаком Тарасом, якого саме І.Сошенко введе до кола людей, що допоможуть Шевченкові стати вільним. Сошенко був свідком й безпосереднім учасником викупу з кріпацтва Тараса Шевченка).

Це був найрадісніший період в долі поета, його було викуплено з кріпацтва 22 квітня 1838 року. За 2500 карб., суму на той час дуже велику. Гроші були виручені за портрет славетного поета В.А.Жуковського, написаний видатним художником Карлом Брюлловим, з якими Шевченка познайомив І.Сошенко. Це знайомство стало вирішальним для долі юного Шевченка.

Разом з волею перед молодим художником розчинилися двері у великий світ знань і мистецтва. Відомий український поет Євген Гребінка також взяв активну участь у вирішенні долі талановитого кріпака, власне перший узявся за літературну освіту Шевченка, допоміг йому видати першу збірку "Кобзар", виступивши її редактором. Саме йому Тарас Шевченко присвятив поему "Перебендя".

Життя Тараса Шевченка, на жаль, менш сприяло розвитку його таланту художника, бо не завжди були фарби та полотно для малювання. Але все створене ним навіть за таких умов вражає своєю різноманітністю. Його художня спадщина складає більше **1300 робіт**.

За час навчання в Петербурзькій Академії мистецтв Тараса тричі нагороджують срібною потім золотою медалями за малюнки з натури та живописні твори.

Доля звела його з багатьма відомими людьми. Потім він напише "Я не одинокий, є з ким в світі жити...". А друзів у нього було багато.

"Друже мій щирий", "Друже мій єдиний!" – так зазвичай Шевченко звертався в листах до людей, що стали його друзями, що допомогли йому звільнитися з неволі, ділити з ним приватне і громадянське життя, розуміли, підтримували важку хвилину, були поряд в останні роки життя.

І кажучи "єдиний" поет мав на увазі неповторність кожної особистості. Шевченко вмів цінувати дружбу й доброзичливіх друзів, ніколи не забував того добра, яке вони йому несли. Дружні стосунки, листи Шевченка до друзів і навпаки, листи друзів до нього, їхні пізніші спогади розкривають нам образ Шевченка не лише поета і художника, а й геніальної людини.

Доля розпорядилась так, що Тарас Григорович, який понад усе любив свій край, майже все життя перебував далеко від України, на чужині, сумуючи за рідним краєм. Але де б він перебував він писав:

Ну щоб здавалося слова...

Слова та голос – більш нічого.

А серце б'ється, – ожива,

Як їх почує! Знать от Бога

У голос той і ті слова

Ідуть меж люди...!

Казахська земля. Тут 10 років мучився вже відомий поет і художник тільки за те, що любив свою Україну. То яку силу духу треба було мати нашому Кобзареві, щоб витримати все, не зламатися, щоб і там, незважаючи на вищу заборону, занотовувати в захлавлені книжечки крик великого серця. Там донині ростуть верби зеленим оазисом, які називають Шевченковими, посаджені ним з вербової гілочки, яку він захопив собою, яка нагадувала засланцю рідний край.

Він мріє відвідати Україну і завжди думками линує додому.

Думи мої, думи мої.

Ви мої єдині.

Не кидайте хоч ви мене

При лихій годині.

У 1843 році поету пощастило вперше після довгої розлуки приїхати до рідних країв і два тижні побувати в Києві. У цей час він створив цілу дивовижну краєвидів, у якій красу і велич міста над Дніпром. Ці роботи, а їх понад 20, є рідкісними сторінками літопису м. Києва середини XIX століття.

Перебуваючи в Україні, Т. Шевченко зробив серію малюнків під назвою **"Мальовнича Україна"**.

Шевченків край. Так називають Черкащину. Тарас Шевченко мав, згадував рідну Черкащину. Під час подорожі на Україну, він, як кажуть, "летів" на рідну землю, зустрічався із рідними, земляками, бачив їх підневільне становище. Враження від побаченого, пережитого, перетворювались на художні шедеври, такі як поеми "Гайдамаки", "Княжна", вірші "Холодний яр", "Стоїть у селі Суботові", "Чигирине, Чигирине", залишить ряд малюнків "В Черкасах", "Богданові руїни в Суботові", "Дари в Чигирині" та інші.

Шевченко оспівував козацьку волю, вільний козацький дух, у козацтві він бачив запоруку вільної праці на вільній землі, кликав поневолених українців пригадати, як батьки боронили волю, допомагав їм зрозуміти самого себе, збагнути свою суверенну особистість.

Слава не поляже:

Не поляже, а розкаже,

Що діялось в світі,

Чия правда, чия кривда

І чії ми діти.

Саме доля подарувала Україні за її страждання генія дивовижного, генія неосяжного – Тараса Григоровича Шевченка. Шевченко був і залишається центральною духовною постаттю нашої історії та культури, а нашу Черкащину ми називаємо Шевченків край.

Кожен, хто відкриває "Кобзар", відчуває: книгу цю написала людина, яка воістину вистраждала свої злети, свої одкровення, людина, яка більш ніж будь-хто зробила для порятунку нації від занепаду, від знедуховлення, повернула їй віру в себе, повернула дух стійкості життя.

Дивовижна доля цієї книги. Поезії, що входять до неї, складалися на тернистих дорогах поетового життя, писались то в мандрах, то в казематах, мережились слова при світлі білих ночей Півночі і в пісках закаспійських пустель, під самотнім сонцем вигнання.

Він був і ніжним ліриком, і поетом кохання, і чи не найбільшим співцем жінки й матері, дитячої невинності й дівочої краси.

Він вірив у краще майбутнє свого краю і свого народу:

І на оновленій землі

Врага не буде супостата,

А буде син, і буде мати,

І будуть люди на землі.

Його невмируще слово стало святим ідеалом для багатьох поколінь. Він оспівував жіночу долю, святість материнства, святість людського буття, зокрема в творах "Причинна", "Катерина", "Наймичка" та інших.

"Кобзар" Шевченка – це заповіт нашого національного пророка, бо кожний твір перейнятий болем за долю України, велелюдним покликом її синів і дочок.

З творчістю Шевченка пов'язане становлення нашої літературної мови, з виходом "Кобзаря" відкрилася нова епоха в розвитку українського красного письменства.

Під геніальним пером поета заграла наша рідна мова всіма барвами, зазвучала ніжно, мелодійно, заповнила людські серця.

*Наша дума, наша пісня
Не вмере, не загине...
От де, люде, наша слава,
Слава України!*

Пророчі слова. "Кобзар" Шевченка став для українського народу пісенником.

Тарасова пісня. Вона не повторна, вона свята і вічна. Шевченко не міг жити без того, щоб не співати. Бо був не лише поет, не лише художник, бо був Кобзар.

*І вмер він, і кобзу взяв,
І струн її торкнувся рукою.
І пісня дивна полилась,
Повита вічною журбою.*

Співав він і сумні пісні, й веселі, навіть жандарми заслуховувались його піснями. Улюбленими були "Ой не шуми, луже", "Забіліли сніги", "Гей, хто лиха не знає", "Ой зійди, зійди, зіронько...".

Його пісні сягали у минулі часи. Популярними стали "Заповіт" в обробці Порфирія Димущого. На використання виразних можливостей українського народоголосся та особливостей народного гуртового виконання. І саме Охматівський сільський хор майстерно виконував пісні на слова Шевченка.

Земна доля не дозволила Шевченкові здійснити свої мрії про одруження, розраду в сім'ї, хатинку над Дніпром. Натура творча і вразлива Кобзар часто закохувався і в нього закохувались. Він присвячував своїм музам вірші, залишив у спадок намальовані їхні портрети. Та особисте життя великого українця так і не склалось.

Важко сказати, коли Шевченко був потрібний рідному народові: чи в жахливі часи, коли він був поневолений, чи сьогодні, коли Україна бореться проти зажерливої ненависної росії. Але ми завжди можемо звертатись до цілющих, незамулених Шевченкових джерел, в душі нашої словом заповітним він залишив вічний глибокий слід.

Щиро шанують Великого Кобзаря, його твори перекладені багатьма мовами і видані мільйонними тиражами.

Найкращий і найцінніший скарб доля дала пророкові лише по смерті – невмирущу славу і незгасний Прометеїв вогонь Кобзаря, котрий підхоплюють все нові і нові сучасні творці слова. Творча спадщина Т.Шевченка викликає бажання відтворити образ у власній творчості.

Добре знайомий нами поет-земляк Петро Власюк у своїй збірці поезій "Пісні над Тікичем" цілий ряд поетичних віршів присвятив Т.Г.Шевченку. Зокрема, у вірші "Черкащині", є такі слова: "Ти колиска нашого Тараса, чарівна черкаська сторона." Він також висловлює всю пошану до вірного сина України такими поетичними рядками:

*Є правда вічна і єдина,
Не відібрать її у нас.
Що наша мати – Україна,
А батько – славний наш Тарас.*

Для справжніх геніїв час не вимірюється датами народження і смерті, їхні ідеї і творче надбання перебувають поза часом, вони безсмертні.

Тож прилучаймося до великого Шевченкового слова, що стало образом українського народу, відкривмо для себе сторінки багатогранного обдарування нашого генія. Поет, художник – це два крила, які ми не можемо роз'єднувати. Він писав "Живопис – моя професія, а поезія – божественне покликання через незбагненну любов до України."

Творчість Шевченка – це клич буття українців, своєрідна візитка українського народу. У його думках і піснях стільки любові, що її вистачило б на мільйони людей.

Будьмо ж гідними спадкоємцями, берімо в серце його напучування:

*Добре жить
Тому, чия душа і дума
Добро навчилися любити.*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко Т. Українська мова : інноваційні методи навчання. *Школа*. №12.2012.
2. Шевченко і праведна війна України.URL: <https://lpnu.ua/news/shevchenko-i-pravedna-viina-ukrainy>
3. Горик Н. Розробки уроків з української літератури. *Дивослово*. 2001. № 12. С. 33-40.
4. Шевченкіана / упоряд. : Л. Голота, Є. Букет. Київ : Укр. Пріоритет, 2011. – (Бібліотека «Слово Просвіти»).
5. Шевченко Т. Г. Кобзар. Харків : Школа, 2012.

Н. П. Іщенко,

учитель початкових класів Черкаського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів ліцей спортивного профілю №34» Черкаської міської ради

СТОРІНКАМИ ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

РОЗРОБКА УРОКУ-ЕКСКУРСІЇ ДЛЯ УЧНІВ 3-4 КЛАСІВ

Мета уроку: розширити знання учнів про життя і творчість Т. Г. Шевченка; ознайомити учнів з головними датами в житті видатної людини; вдосконалювати навички виразного, свідомого читання; розвивати мовлення, увагу, уяву учнів; прищеплювати почуття любові до поезії, музики.

Обладнання. Виставка книг, портрет Т.Г.Шевченка, запис дат з його життя і смерті, пісень; свічка, скатертина.

Хід уроку-екскурсії

I. Організація класу.

II. Мотивація навчальної діяльності.